

УДК 81'374:81'33

СУЧАСНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ У ЛІНГВОДИДАКТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Ольга Кровицька

*Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України,
відділ української мови,
вул. Козельницька, 4, 79026, Львів, Україна,
тел.: 270 70 14*

У статті розглянуто деякі різновиди сучасних словників, які варто використовувати на заняттях з української мови в загальноосвітній школі, визначено їхні функціональні ознаки та особливості залучення до навчального процесу.

Ключові слова: лексикографія, словник, лінгводидактика, українська мова.

Сучасний рівень гуманітарної освіти вимагає на всіх рівнях (школа, коледж, гімназія, інститут, університет) гармонізації навчальних програм з найновішими досягненнями у різних наукових галузях. На нашу думку, цьому повинна сприяти тісніша співпраця між педагогами та науковцями конкретних гуманітарних сфер, між теоретиками і практиками, між школою та вищим навчальним закладом. Беручи до уваги лише одну ланку – школа–вищий навчальний заклад, можемо стверджувати, що рівень взаємодій, взаємодій іще недостатній, не цілком відповідає основній меті – виховати висококультурних, високоосвічених майбутніх громадян України. Тому варто сьогодні звернути увагу на ті важливі моменти в навчальному процесі, у позашкільній роботі, які б прискорили розв'язання цих проблем, допомогли б учням ознайомитися із найновішими науковими теоріями, гіпотезами, напрямками розвитку сучасних гуманітарних наук. Вочевидь така співпраця допоможе розбудити в дітей цікавість до науки, до самостійного наукового пошуку, розвинути почуття творчості, динамічного підходу до сприйняття і розуміння різних наукових явищ тощо.

Серед важливих засобів наукового зацікавлення, нових об'єктів вивчення у шкільному курсі повинні стати словники, важливі фіксатори новітнього розвитку української мови на всіх її рівнях [3].

Сучасна українська лексикографія відзначається багатством різновидів словників: з'являється велика кількість перекладних словників, термінологічних, енциклопедичних, словників-розмовників, а також словників змішаного типу, наприклад: "Новий словник української мови" (В. Яременко, О. Сліпушко, 3 т.; Київ, 2008), "Велика чи мала літера? Словник-довідник" (В. Жайворонюк; Київ, 2004), "Словник синонімів української мови" (Л. Полюга; Київ, 2007), "Словник українських синонімів і антонімів" (Л. Полюга; Київ, 2007), "Повний словник антонімів української мови. Словник фразеологічних антонімів української мови" (Л. Полюга; Київ, 2008), "Новий словник іншомовних слів" (О. Сліпушко; Київ, 2007), "Сучасний словник-мінімум іншомовних слів" (О. Скопненко, Т. Цимбалюк; Київ, 2008), "Дзвона чи дзвону? Або –а (-я) чи –у (-ю) в родовому відмінку. Словник-довідник" (Н. Лозова, В. Фридрак; Київ, 2007), "Нові слова та значення: словник" (Л. Туровська, Л. Василькова; Київ, 2009), "Сучасний орфографічний словник української мови. Написання складних слів" (І. Данилюк; Донецьк, 2010) та ін.

Розвивається також і навчальна лексикографія, передовсім, у Києві, Харкові, Львові, Тернополі та ін. Наприклад, “Орфографічний словник учня” (А. Бурячок; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005) подає близько 22 тисяч слів, що можуть становити труднощі у написанні. До реєстру введені насамперед слова, які є базою для утворення інших слів, ширше вживані похідні слова, а також чимало слів, які ввійшли в обіг останнім часом і стали літературною нормою. На допомогу вчителю початкових класів опубліковано невеличкий “Словник учня початкових класів. Синоніми. Антоніми. Морфеми” (Т. Бабовал, Н. Будна, З. Бровко; Тернопіль, 2007).

Особливістю є те, що навчальні словники, надруковані у Харкові, мають комплексний характер. Наприклад, “Шкільний словник української мови: синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, фразеологізми” (Т. Співак; Харків, 2008), “Великий шкільний словник” (Т. Співак; Харків, 2008), “Українська мова та література. Універсальний словник” (Харків, 2008), “Словник-довідник сучасної української мови: Разом. Окремо. Через дефіс” (Т. Співак, О. Якименко; Харків, 2009), “Початкова школа. Українська мова. Словник-довідник” (Т. Співак, О. Якименко; Харків, 2009) та ін. До одного словника залучають матеріали кількох різновидів словників. Це полегшує пошуки відповідних словників і для педагога, і для школяра. Завдяки таким лексикографічним працям можна розробляти серію вправ із одним опорним словом, розвиваючи лінгвістичну компетенцію в учнів загальноосвітньої школи.

За даними експрес-опитування, яке було проведено серед студентів першого курсу економічного та юридичного факультетів Львівського національного університету ім. Івана Франка, у школі найчастіше використовуються перекладні, рідше – орфографічні та термінологічні словники. Як бачимо, робота зі словником має обмежений характер. Тому варто було б розширити межі функціонування словників у школі через включення у навчальний процес нових словників, через розширення кола навчальних дисциплін у яких би словник посів належне місце. Словники повинні застосовувати повною мірою як практичні посібники у сучасній школі.

Для додаткових занять з української мови можна залучати також матеріал енциклопедичного словника “Українська мова” (Київ, 2000), у якому систематизовані відомості про українську мову та українське мовознавство.

Як бачимо, палітра лексикографічних праць надзвичайно багата. На думку вчителів-дидактиків, “уроки української мови мають великі потенційні можливості для застосування інтерактивних технологій. Побудовані на діалозі, вільному обміні думками, авансуванні та прогнозуванні успіху, уроки рідної мови стимулюватимуть розкриття внутрішніх резервів кожного учня, сприятимуть розвитку його комунікативних умінь і навичок” [1, с. 4]. Власне для такої мети варто залучати до навчального процесу і словники. Вважаємо, що лексикографічні джерела необхідно використовувати і для створення творчої атмосфери у класі, і для створення нестандартності, і для заохочення до самостійного опрацювання відповідного матеріалу. Зокрема, для написання творчих робіт й рефератів з української мови, для уроку-закріплення вивченого; для уроку-дослідження; для уроку-консультації; для уроку запитань-відповідей; для добору різних вправ із лексики, фонетики, орфографії, морфології та ін. [2]. Можна також лексикографічний матеріал використовувати для проведення уроку-гри як засобу перевірки знань учнів [4], оскільки “за допомогою гри учні засвоюють навчальну інформацію на 70%, що значно ефективніше порівняно з такими методами як лекція (5%), або читання (10%)” [5, с. 61].

Отже, різновиди словників, які призначені для потреб школи, повинні посісти належне місце серед посібників нової генерації й активно застосовуватися у педагогічній практиці.

1. *Дженджеро О.* Кооперативне навчання в системі розвитку комунікативних умінь школярів // *Дивослово*. 2009. № 6. С. 2–4.
2. *Дорошенко О. А.* Нестандартність при вивченні української мови в середній школі // *УМЛШ*. 1990. Ч. 2. С. 17–20.
3. *Кровицька О.* Українська лексикографія у сучасній загальноосвітній школі // *Кровицька О.* Українська лексикографія. Теорія і практика. Львів, 2005. С. 61–69.
4. *Ходань О.* Урок-гра як засіб перевірки знань, умінь і навичок учнів // *УМЛШ*. 2009. № 6. С. 32–34.
5. *Щербань П.* Прикладна педагогіка. К., 2002.

MODERN LEXICOGRAPHY IN LINGUODIDACTIC ASPECT

Ol'ha Kroyvts'ka

*I. Krypjakovyč Institute for Ukrainian Studies of NAS of Ukraine,
Ukrainian Language department,
4 Kozelnytska, Lviv 79026,
phone.:(032) 270 70 14*

The article briefly describes some types of modern dictionaries, which should be used during classes in Ukrainian in secondary schools; defines their functional features and peculiarities of their usage within the educational process.

Key words: lexicography, dictionary, linguodidactics, Ukrainian.

СОВРЕМЕННАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ В ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ

Ольга Кровицкая

*Институт украиноведения им. И. Крипьякевича
НАН Украины, отдел украинского языка,
ул. Козельницкая, 4, 79026 Львов, Украина,
тел.: (0322)270 70 14*

В статье рассмотрены некоторые разновидности современных словарей, которые следует использовать на занятиях по украинскому языку в общеобразовательной школе, определены их функциональные признаки и особенности привлечения к учебному процессу.

Ключевые слова: лексикография, словарь, лингводидактика, украинский язык.

Стаття надійшла до редколегії 29. 11. 2009
Прийнята до друку 20. 01. 2010